

Економіка Європейського СоюзуМартін ФАЛК,
Іна МАТТ**ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ
КРАЇН ЄС****Резюме**

Обґрунтовано секторальну модель зовнішніх ПІІ у країну та ПІІ за кордон у ЄС. Результати емпіричних досліджень з 1995 по 2005 роки в усіх галузях, окрім виробництва транспортних засобів, вказують на те, що фонди ПІІ в межах країн EU15 (у країни та/або за кордон) зростають швидше, ніж фонди ПІІ поза країнами EU15, вказуючи на те, що ПІІ стали ключовим елементом інтеграційного процесу ЄС. За показниками фондів ПІІ у країну та за кордон галузі виробництва у ЄС значно відрізняються за ступенем інтернаціоналізації. Сфера фінансових послуг, гірничо-промисловість та видобуток корисних копалин, хімічна промисловість та виробництво транспортних засобів мають найбільші фонди ПІІ як відсотка від доданої вартості. Спостерігається переоцінювання рівня інтернаціоналізації виробництва, оскільки ПІІ набагато менш інтенсивно використовуються у фінансовому посередництві. Дані по іноземних філіях у країнах EU15 вказують на те, що значну частку вітчизняної продукції виробляють фірми, що належать іноземним компаніям, а саме: транспортні засоби, хімічні препарати та електроніка. Більш того, градація інтенсивності ПІІ за галузями виробництва у країнах EU15 подібна до тієї, що існує у Сполучених Штатах та нових країнах-членах ЄС. Результати регресії вказують на те, що при визначенні коефіцієнту фондів ПІІ у відсотку від доданої вартості за галузями виробництва на

© Мартін Фалк, Іна Матт, 2008.

Фалк Мартін, д-р, Австрійський інститут економічних досліджень WIFO.
Матт Іна, досліджувач, Австрійський інститут економічних досліджень WIFO.

міжгалузевому рівні вплив галузей виробництва є значно важливішим за вплив країн-інвесторів і країн, що приймають інвестиції.

Ключові слова

Прямі іноземні інвестиції, рівень інтернаціоналізації, секторальна модель, сумарний обсяг інвестицій, зовнішні ПІІ, внутрішньо-галузеві ПІІ.

Класифікація за JEL: F21.

1. Вступ¹

Протягом останніх 20 років рівень інтернаціоналізації² підприємств підвищувався. Ця загальна тенденція проходить разом з усіма її проявами, такими як підвищені прямі іноземні інвестиції (шляхом залучення ПІІ у нові сфери діяльності, створення міжнародних об'єднань та поглинання), торгівля всередині фірми та міжнародне стратегічне партнерство. Головною ознакою підвищеної інтернаціоналізації є розширення діяльності багатонаціональних підприємств (БНП), які по черзі збільшують поступлення ПІІ та їх відтік. Діяльність багатонаціональних підприємств стає дедалі важливішою для країн, у які вкладаються інвестиції, оскільки вона позитивно впливає на місцеву промисловість. Таким чином, наприклад, стимулюються збільшення доданої вартості та зайнятості на ринку, у який інвестують, шляхом інвестицій з нульового циклу, часто прямо до валового основного капіталу. Прямі іноземні інвестиції також відіграють важливу роль у процесі освоєння нових технологій. Загалом, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є вагомим рушієм економічного прогресу та важливим джерелом капіталу, що вказує на стан економічного середовища та інвестиційний клімат країни, якими їх бачать багатонаціональні фірми.

Незважаючи на те, що в загальному спостерігається різке збільшення зовнішніх ПІІ, і надалі існує значна відмінність у рівні інтернаціоналізації в межах ЄС та за галузями виробництва. Цей швидкий, хоч і непевний, ріст ПІІ відновив інтерес вчених та політиків до визначальних факторів поступ-

¹ Ми вдячні Гайнцу Голленштайну та Майклу Пфаффермайру за корисні коментарі стосовно попередньої версії роботи. Висловлюємо подяку Європейській Комісії (DG enetprise) за фінансову підтримку. А також дякуємо Майклу Гарлен Лімен за читання-коректуру.

² Терміни «рівень інтернаціоналізації» та «інтенсивність ПІІ» у цій роботі є взаємозамінними.

лення ПІІ. Попередні теоретичні та емпіричні дослідження, що базувалися на даних на рівні країни/галузі, визначили певні чинники, що можуть впливати на рівень притоку ПІІ до країни. До особливих факторів, які визначають залучення зовнішніх ПІІ у країну/галузь, відносять географічні та економічні фактори, такі як розмір ринку/галузі, близькість до постачальників, географічна відстань та торговельні витрати, відносна забезпеченість ресурсами, різниця у виробничих витратах (різниця в оплаті праці), здатність до освоєння нових технологій (напр., кваліфікована робоча сила), податки та інші фіскальні стимули іноземних інвестицій, регулювання ринків товарів і праці, групування видів діяльності (напр., кількість фірм, що вже працюють у тій самій галузі).

У цій роботі розглядаються наступні питання:

- По-перше, як ПІІ діяльність у межах ЄС змінилася відносно ПІІ діяльності за межами ЄС у різних галузях виробництва.
- По-друге, як рівень інтенсивності ПІІ за кордон відрізняється від рівня інтенсивності зовнішніх ПІІ у країну за галузями виробництва? А саме, яку роль ПІІ відіграють у сфері послуг порівняно з ПІІ у сфері обробної промисловості та природних ресурсів³.
- По-третє, як за останнє десятиріччя змінилася галузева ПІІ діяльність.
- По-четверте, чи існує подібність між секторальною моделлю інтенсивності ПІІ країн EU15 та моделями інтенсивності ПІІ NMS10 (10 нових країн-членів) та США.
- По-п'яте, які напрямки та рівні інтенсивності ПІІ базуються на даних про роботу іноземних філій замість даних про фонди ПІІ.

Випуск New Cronos FDI Data; Статистика міжнародних прямих інвестицій ОЕСР; Довідник ЮНКТАД по міжнародних інвестиціях та WIIW (Віденський Інститут Міжнародних Економічних Досліджень) База даних фондів та потоків зовнішніх ПІІ у країну та ПІІ за кордон при прямому іноземному інвестуванні у центральній, східній, південно-східній Європі є основними джерелами інформації при визначенні показників, що базуються на ПІІ.

Робота має таку структуру: у частині 2 опрацьовано літературні джерела. У частині 3 розглянуто еволюцію даних про фонди ПІІ на галузевому рівні, тоді як у частині 4 описано секторальну модель ПІІ діяльності, що базується на даних іноземних філій. І, насамкінець, у частині 5 подано висновки.

³ Основними показниками, які використовуються, є відношення притоку чистих ПІІ та фондів до доданої вартості. З метою оцінки впливу ПІІ на економічну ситуацію у країні, що приймає інвестиції, розглянуто кількісні дані щодо діяльності іноземних філій та холдингових компаній, яким вони належать. Опираючись на статистику за іноземними філіями, підраховуємо частку зайнятості іноземних філій у країні, що приймає інвестиції, та зайнятості іноземних філій як частки внутрішньої зайнятості у країні-інвесторі.

2. Огляд літератури із секторальних ПІІ

Як і традиційна теорія торгівлі (яка висвітлює вертикальні ПІІ), так і нова теорія торгівлі (зосереджена на горизонтальних ПІІ) є інтегрованими в парадигму OLI. Перша ґрунтується на перевагах розміщення (L), а друга – на перевагах власності (O) та інтернаціоналізації (I) (див. останню версію підходу OLI: Dunning, 2000). Переваги власності виражаються у формі нематеріальних активів, таких як репутація, заводська марка (напр., у харчових продуктах та одязі) та практиці управління. Переваги розміщення включають витрати виробництва та розмір ринку. Про переваги інтернаціоналізації йдеться тоді, коли вигідніше створити іноземну філію, ніж надавати ліцензію (забезпечуючи якісні стандарти проміжних витрат; уникаючи значних витрат на координацію виробництва).

Відповідно до традиційної теорії, ПІІ за кордоном виникають через різницю у витратах на фактори виробництва, що пояснюється відмінностями різних країн з точки зору забезпеченості ресурсами. Один з типів ПІІ характеризується вертикальною фрагментацією виробництва. Мотивом таких, так званих вертикальних, ПІІ часто є зниження собівартості. Вертикальні ПІІ поширеніші у трудомістких галузях.

Гіпотеза зосередження на близькості, запропонована Брейнардом (1993) наголошує на важливості взаємодії між витратами торгівлі та економією за рахунок зростання масштабів виробництва. У випадку, коли витрати торгівлі значні, фірми створюють новий завод в іншій країні. За значних фіксованих витрат збільшується економія за рахунок зростання виробництва та відбувається концентрація виробництва. Таким чином, гіпотеза зосередження на близькості пояснює ринково-орієнтовані горизонтальні ПІІ. Такий тип ПІІ переважає в галузях промисловості з високими витратами на перевезення або низькими фіксованими витратами на входження до іноземних ринків.

Останнім часом у випадках, коли багатонаціональні підприємства виготовляють свою продукцію у двох країнах та обслуговують третю країну шляхом торгівлі, запроваджено моделі «ПІІ експортної платформи» (див. Ekholm та ін., 2007, та Baltagi та ін., 2006). Таким чином, більша частина продукції БНП, виготовленої у країні, в яку інвестують, продається на ринку третьої країни, а не країни, що приймає інвестиції, чи країни-інвестора. ПІІ експортної платформи притаманні елементи як вертикальних, так і горизонтальних ПІІ. Типовим прикладом ПІІ експортної платформи є ПІІ в Ірландію: БНП США обслуговують увесь європейський ринок, однак вкладають інвестиції в Ірландію, оскільки, з точки зору розміщення виробництва, вона є найдешевшою країною. ПІІ експортної платформи часто пов'язані з побічними ефектами для сусідніх регіонів (див. Coughlin та Segev, 2000)

Попередні теоретичні та емпіричні дослідження, що базуються на даних на рівні країни/галузі виробництва визначили певні фактори, які можуть

впливати на рівень притоку ПІІ у країну (серед них: Braimard та Rilker, 1997; Carr та ін., 2001; Slaughter, 2003; Barrel та Pain, 1999). Методологічний підхід базується на гравітаційному рівнянні, яке пояснює інтенсивність надходження ПІІ розмірами ринку та відстанню між країною, в яку інвестують, та країною-інвестором. Нова економічна географія (НЕГ) пояснює інтенсивність потоків ПІІ розміщенням інвестицій (тобто центр, периферія, межування з сусідніми країнами). Однак небагато досліджень можуть встановити, які саме фактори визначають активність прямого іноземного інвестування до різних секторів. Встановлено лише те, що визначальні фактори ПІІ різняться залежно від сектора (Resmini, 2000; Walkenhorst, 2004).

3. Секторальна модель ПІІ діяльності, що базується на даних про сумарний об'єм інвестицій

У даному розділі представлено емпіричні докази секторальної моделі прямого іноземного інвестування ЄС, що базуються на даних про сумарний об'єм інвестицій за 1995–2004 рр. База даних прямих іноземних інвестицій New Cronos містить інформацію про зовнішні фонди ПІІ у країну та фонди ПІІ за кордон, так само як про потоки та дохід від таких інвестицій. Наше дослідження зосереджене на даних за 10 секторів та шести галузей промисловості. Табл. 1 показує, що найбільша пряма інвестиційна діяльність відбувається між країнами EU15: 66% фондів зовнішніх ПІІ походить з країн-членів EU15, а 59% сумарного об'єму ПІІ за кордон країн EU15 утримуються в інших країнах EU15. Галузі суттєво відрізняються між собою. Галузь харчових продуктів та напоїв, текстильна та деревообробна промисловість, сфера виробництва транспортних засобів, готельний і ресторанный бізнес отримують більшу за середню частку зовнішніх ПІІ з країн, що не входять до EU15. Галузі виробництва та розподілу електроенергії, газу та води, сфери транспорту, зберігання та комунікацій, торгівлі та ремонтних послуг отримують малу частку зовнішніх ПІІ з країн, що не є членами ЄС. Що ж стосується ПІІ за кордон, сфера продуктів харчування та напоїв, бензину, гуми та виробів з пластику, транспортних засобів, будівництва, галузі виробництва та розподілу електроенергії, газу та води мають високу частку ПІІ з країн, що не входять до EU15, відносно загального об'єму ПІІ за кордон країн EU15. Частка фондів зовнішніх ПІІ з країн, що не входять до EU15 серед загальної кількості фондів ПІІ країн EU15 протягом 1995–2004 рр. знизилася від 43% до 34%. Це вказує на те, що фонди зовнішніх ПІІ в межах EU15 зростають швидше, ніж фонди зовнішніх ПІІ в країнах, що не входять до EU15. Так само, частка фондів ПІІ за кордон країн, що не входять до EU15, зменшилась з 48% до 41%. Зростання частки як зовнішніх ПІІ, так і ПІІ за кордон всередині Європейського Союзу вказує на те, що економічна інтеграція між країнами, що входять до нього, є більшою (див. ЕС 2005).

Варто також зазначити, що спостерігається різке зростання співвідношення між внутрішніми та зовнішніми ПІІ у галузі виробництва та розподілу електроенергії, газу, води та галузі транспортування, зберігання та сполучення. В обидвох цих галузях частка фонду зовнішніх ПІІ у країнах EU15 серед загальних зовнішніх ПІІ в країнах EU15 на даний час перевищує 80%. Збільшення частки зовнішніх ПІІ країн EU15 у цих галузях частково пояснюється дерегуляцією в мережевих галузях (див. табл. 1).

У табл. 2 відображено позицію країн, що не входять до EU15, з точки зору показників ПІІ з-за кордону та за кордон як відсотка від доданої вартості на широкому секторальному рівні. У випадку, коли фонди ПІІ за кордон країн, які не входять до EU15, перевищують зовнішні фонди ПІІ цих країн, EU15 традиційно виступають у ролі чистого інвестора.

Оцінка продуктивності ПІІ

Першим критерієм оцінки продуктивності ПІІ є відношення зовнішнього фонду ПІІ у країну до фонду ПІІ за кордон як відсотка від доданої вартості. Під терміном «фонд» ПІІ розуміється майно, нагромаджене у результаті попередньої ПІІ діяльності в певний період часу. Дані про сумарний об'єм інвестицій часто критикують через те, що вони базуються на первинній вартості. Крім того, у цих даних завищено рівень інтернаціоналізації виробництва у капіталоємних галузях. Тому, як альтернативу цьому, можна використовувати дані про потік ПІІ. Іншим критерієм оцінки інтернаціоналізації є обсяг продажу іноземними філіями БНП, що працюють у країні-інвесторі, та обсяг продажу іноземними філіями у країні, у яку вкладають інвестиції. Такий обсяг (як перший, так і другий) виражений у вигляді відсотка від загального обсягу продажу. Третім індикатором є відношення зайнятості іноземних філій БНП країн-інвесторів до зайнятості на ринку країни-інвестора або зайнятості основної компанії як індикатора ПІІ за кордон. Розмір зовнішніх інвестицій у країну вимірюється часткою зайнятості іноземних філій на ринку країни, що приймає інвестиції (різні видання ЮНКТАД).

Дані, відображені в табл. 2, вказують на те, що ЄС є чистим інвестором в усіх галузях промисловості, окрім текстильної та деревообробної, а також сфери нерухомості та бізнесу. Оскільки коефіцієнт зовнішнього фонду ПІІ країн, що не входять до EU15, становить 144% у галузі фінансових послуг та 1% у сільському господарстві, очевидним є те, що інтенсивність ПІІ суттєво відрізняється залежно від сектору.

Таблиця 1.

Зміни у зовнішніх фондах ПІІ та фондах ПІІ за кордон країн, що не входять до EU15, у відсотковому співвідношенні до загальних фондів EU15 як зовнішніх, так і за кордон

	Частка фондів ПІІ країн, які не входять до EU15, відносно загальної частки фондів ПІІ країн EU15 у %					
	Зовнішні ПІІ у країну			ПІІ за кордон		
	1995	2004	Зміни за 1995/2004	1995	2004	Зміни за 1995/2004
Разом	43	34	-9	48	41	-7
Обробна промисловість	49	38	-11	54	48	-7
Продукти харчування та напої	52	43	-9	54	52	-1
Текстильна та деревообробна промисловість	47	44	-3	46	26	-20
Нафтопродукти, хімічні препарати, вироби з гуми та пластику	52	36	-16	62	52	-10
Механічні вироби та вироби з металу	49	33	-16	53	46	-7
Офісна техніка, комп'ютери, відеозасоби реального часу, засоби зв'язку	41	31	-10	50	49	-1
Транспортні засоби	49	41	-8	44	57	+13
Електрика, газ та вода	52	17	-35	58	65	+7
Будівництво	24	28	+4	59	65	+6
Послуги загалом	38	33	-5	40	37	-3
Торгівля та ремонтні послуги	47	28	-19	43	38	-5
Готелі та ресторани	36	49	+13	27	25	-2
Загалом наземний, водний та повітряний транспорт	27	92	+65	47	51	+4
Телекомунікації	41 ^a	13	-28	38	27 ^b	-11
Транспортування, зберігання та сполучення	32	16	-16	29	29	+0
Фінансове посередництво	45	36	-9	40	41	+1
Сфера нерухомості та бізнесу	34	32	-2	49	31	-18

Примітка: Зміна вимірюється у відсотках.

Джерело: підрахунки WIFO з використанням даних EUROSTAT (New Cronos); ^a – стосується 1996 року, ^b – стосується 2003 року.

Таблиця 2.

Зміна зовнішніх фондів ПІІ у країну та фондів ПІІ за кордон країн, що не входять до EU15, у вигляді відсотка від загальної доданої вартості

	Частка фонду зовнішніх ПІІ країн, що не входять до EU15, у % від доданої вартості			Частка фонду ПІІ за кордон країн, що не входять до EU15, у % від доданої вартості		
	1995	2004	Зміна за 1995/2004 у відсотках	1995	2004	Зміна за 1995/2004 у відсотках
Разом	6	18	+11	8	25	+17
Сільське господарство і рибна промисловість	0	0	+0	1	1	+0
Гірнична промисловість і видобуток корисних копалин	66	40	-26	94	160	+66
Обробна промисловість	11	18	+7	17	28	+11
Харчові продукти	15	19	+4	30	29	-1
Текстильна та деревообробна промисловість	7	15	+8	7	13	+6
Нафтопродукти, хімічні препарати, вироби з гуми та пластику	22	39	+17	39	57	+18
Металеві та механічні вироби	6	8	+2	7	13	+6
Офісна техніка, комп'ютери, відеозасоби реального часу, засоби зв'язку	10	9	-1	11	13	+2
Транспортні засоби	9	17	+8	10	37	+27
Електрика, газ та вода	3	6	+3	4	31	+27
Будівництво	0	1	+1	1	3	+2
Послуги загалом	7	27	+20	8	35	+27
Торгівля та ремонтні послуги	7	7	+0	5	9	+4
Готелі та ресторани	2	3	+1	3	4	+1
Транспортування, зберігання та сполучення	1	5	+4	1	20	+19
Фінансове посередництво	23	144	+121	30	192	+162
Сфера нерухомості та бізнесу	6	17	+11	6	14	+9

Джерело: підрахунки WIFO з використанням даних EUROSTAT (New Cronos).

В обробній промисловості, інтенсивність зовнішніх ПІІ є найвищою у галузях виробництва хімічних препаратів та транспортних засобів. Висока інтенсивність ПІІ у хімічній промисловості не є дивною, якщо взяти до уваги високу інтенсивність загального капіталу в цьому секторі. Також існує значна відмінність у часовій структурі розподілу зовнішніх фондів ПІІ у країну та фондів ПІІ за кордон у EU15 як відсотка від доданої вартості. Спостерігається зростання коефіцієнту фонду зовнішніх ПІІ у текстильній та деревообробній промисловості, у виробництві нафтопродуктів, хімічних препаратів, виробів з гуми та пластику, транспортних засобів з 8 до 17% протягом 1995–2004 років. На противагу цьому, відносний коефіцієнт фондів зовнішніх ПІІ у галузі машинобудування та металообробки або у сфері виробництва електронної та оптичної техніки помітно не змінюється. Процес зміни відносної позиції зовнішніх ПІІ у країну у сфері послуг також не є однорідним. Рівень інтенсивності зовнішніх ПІІ у країну коливається від 0% у сфері торгівлі та ремонтних послуг до 122 у сфері фінансових послуг. Це вказує на те, що підвищення коефіцієнта зовнішніх ПІІ у сфері послуг загалом зумовлюється, переважно, їх високою позицією у сфері фінансових послуг. Підвищення зовнішніх ПІІ у фінансовому секторі в країнах EU15 пояснюється декількома чинниками: (I) знижені регуляторні бар'єри, (II) зменшені витрати на поширення інформації та зв'язок (наприклад, дешева передача даних), (III) запровадження євро в 1999 році та (IV) введення нових інноваційних фінансових послуг, таких як торгівля цінними паперами (див. Hartman та ін., 2003). Значне зростання фонду ПІІ за кордон країн, що не входять до EU15, у фінансовому посередництві частково пояснюється інвестиціями, що керуються ринком, у банківський та страховий сектори нових країн-членів, особливо починаючи з моменту розширення ЄС у 2004 році (Farouk, 2004). І, насамкінець, також існують проблеми з визначенням активів у фінансових операціях (див. Довідник балансу платежів та позиції міжнародних інвестицій МВФ, 6 видання).

Секторальна модель ПІІ діяльності

Модель інтернаціоналізації виробництва зазвичай зосереджується на певних галузях промисловості. Багатонаціональні підприємства працюють у концентрованих галузях, особливо у НДДКР та галузях з великим використанням реклами. Рівень інтернаціоналізації виробництва також нижчий у трудомістких галузях, порівняно з іншими (Markusen 1995, 1998). Згідно з парадигмою OLI (переваги власності, розміщення та інтернаціоналізації) Даннінга, країни притягують відносно більше зовнішніх ПІІ у ті сектори, які є конкурентноспроможними з погляду переваг розташування та власності (Dunning, 1993, 2000). Беручи до уваги дані США про обсяги продажу іноземними філіями та ТНК, Екгольм та Міделфарт-Кнарвік (Ekholm, Midelfart-Knarvik, 2004) відносять нафтову, хімічну промисловість, виробництво елек-

тронної апаратури та транспортних засобів до галузей із високою інтенсивністю ПІІ.

Загалом, спостерігається ситуація, коли зміна рівня фінансової глобалізації перевищує зміну рівня інтернаціоналізації виробництва в галузях обробної промисловості. Що стосується коефіцієнту ПІІ за кордон, то можна помітити певну схожість у зміні коефіцієнта зовнішніх ПІІ у країну та ПІІ за кордон. Знову ж таки, спостерігається значне зростання інтенсивності ПІІ, що вимірюється як відношення зовнішнього фонду до доданої вартості у сферах виробництва хімічних препаратів і транспортних засобів. Більш того, спостерігається значне зростання відношення ПІІ за кордон до доданої вартості у сфері фінансових послуг з 30% доданої вартості до 192% доданої вартості.

У базі даних ПІІ New Cronos подано інформацію про фонд зовнішніх ПІІ у країну та ПІІ за кордон за секторами і за призначенням (див. табл. 3). ПІІ діяльність у країнах з високою заробітною платою становить основну частину фонду ПІІ за кордон країн EU15 (у межах та поза EU15). Наприклад, в обробній промисловості 76% фонду ПІІ за кордон належать іншим країнам EU15 або країнам, що не є членами ЄС (ОЕСР). На нові країни-члени в обробній промисловості припадає лише 4% фонду ПІІ за кордон країн EU15. В обробній промисловості частка NMS10 (10 нових країн-членів) коливається в межах між 2% у хімічній, текстильній та деревообробній промисловості та 9% у сфері транспортних засобів. У сфері послуг також присутня значна частка фонду ПІІ за кордон, що належить іншим країнам EU15 або країнам, які не є членами ЄС (ОЕСР). Більш того, 90% чи навіть більше фонду ПІІ за кордон країн EU15 у сфері науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, нерухомості та бізнесу, готелів і ресторанів, пошти і телекомунікацій належать країнам із високою заробітною платою (країни EU15 чи інші країни ОЕСР). Це заперечує існування значного офшорингу у секторі послуг до країн з низькими зарплатами.

Аби визначити до якої міри характеристики галузі та країни впливають на рівень інтенсивності ПІІ на структурному рівні, використовується наступна модель регресії:

$$FDI/Y_i = \alpha + \sum_{m=1}^M \gamma_m \text{галузі} + \sum_{m=1}^M \gamma_m \text{країни} + \varepsilon,$$

де залежна змінна визначає або позицію зовнішніх ПІІ у країну, або позицію ПІІ за кордон як відсоток від доданої вартості в галузі промисловості і. Результати регресії вказують на те, що вплив галузі становить 33% зміни фонду зовнішніх ПІІ, в той час як вплив країни – лише 10% (див. табл. 4).

Таблиця 3.

Розподіл фонду зовнішніх ПІІ країн EU15 за регіонами і секторами (2004)

	У межах EU15	Система національного ринку 10	Інші ОЕСР	Інші країни
Сільське господарство і рибна промисловість	37	6	6	51
Гірнична промисловість і видобуток корисних копалин	40	1	23	36
Харчові продукти	48	5	25	22
Текстильна та деревообробна промисловість	74	2	9	14
Хімічна промисловість і хімічні препарати	61	2	27	10
Нафтопродукти, хімічні препарати, вироби з гуми та пластику	48	2	26	24
Металеві та механічні вироби	54	5	22	18
Офісна техніка, комп'ютери, відеозасоби реального часу, засоби зв'язку	51	5	26	19
Транспортні засоби та устаткування	43	9	33	14
Обробна промисловість	52	4	24	19
Електрика, газ та вода	35	8	14	44
Будівництво	35	5	23	37
Послуги загалом	63	3	21	14
Торгівля та ремонтні послуги	62	5	19	13
Готелі і ресторани	75	1	17	7
Наземний транспорт	60	3	35	3
Водний транспорт	42	1	10	47
Повітряний транспорт	47	1	8	44
Загалом наземний, водний та повітряний транспорт	49	1	15	34
Пошта і телекомунікації	78	2	9	11
Пошта і кур'єрські послуги	-5	-5	-13	123
Телекомунікації	73	1	8	17
Транспортування, зберігання та сполучення	71	2	11	17
Грошове посередництво	37	6	32	25
Інші види фінансового посередництва	63	2	19	16
Фінансове посередництво	59	3	21	17
Нерухомість	66	4	19	12
Комп'ютерні послуги	33	2	45	21
Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи	65	2	37	-4
Сфера нерухомості та бізнесу	69	3	24	4
Інша підприємницька діяльність	71	3	24	1

Джерело: підрахунки WIFO з використанням даних EUROSTAT (New Cronos).

Це вказує на те, що рівень інтернаціоналізації виробництва переважно пов'язаний з характеристиками галузей, у яких працюють філії або головна організація. Результати регресії коефіцієнта ПІІ за кордон також вказує на те, що вплив галузі є важливішим за вплив країни. Для країн EU15 вплив галузі становить 50% зміни фонду ПІІ за кордон, у той час як вплив країни – лише 29% (див. табл. 4).

Таблиця 4.

Важливість впливу країни і сектора, результати регресії за методом найменших квадратів

	Зовнішні ПІІ країн EU25 у % доданої вартості	Зовнішні ПІІ країн EU15 у % доданої вартості
Регресія через вплив країни-інвестора та сектора	0,41	0,47
Регресія через вплив сектора	0,33	0,31
Регресія через вплив країни-інвестора	0,10	0,19
Кількість досліджуваних об'єктів	384	253
	ПІІ за кордон країн EU25 у % доданої вартості	ПІІ за кордон країн EU15 у % доданої вартості
Регресія через вплив країни-інвестора та сектора	0,76	0,78
Регресія через вплив сектора	0,42	0,50
Регресія через вплив країни-інвестора	0,33	0,29
Кількість досліджуваних об'єктів	309	216

У табл. 5 відображено зміну індексу акцій внутрішньо-галузевих ПІІ (IIFDI) поза країнами EU15 у 1995–2004 рр. Внутрішньо-галузеві фонди ПІІ країн, що не входять до EU15, у 2004 р. становили 79% в обробній промисловості та 88% у сфері послуг.

Таблиця 5.

**Показники фонду внутрішньо-галузевих ПІІ країн,
що не входять до EU15, за галузями**

	1995	2004	change
Сільське господарство і рибна промисловість	53	70	17
Гірнична промисловість і видобуток корисних копалин	82	40	-42
Харчові продукти	66	79	13
Текстильна та деревообробна промисловість	97	92	-5
Загалом нафтопродукти, хімічні препарати, вироби з гуми та пластику	71	81	9
Металеві та механічні вироби	89	75	-14
Офісна техніка, комп'ютери, відеозасоби реального часу, засоби зв'язку	96	82	-14
Транспортні засоби та устаткування	93	64	-29
Обробна промисловість	79	79	1
Електрика, газ та вода	89	32	-57
Будівництво	26	38	12
Послуги загалом	97	88	-9
Торгівля та ремонтні послуги	82	87	4
Готелі та ресторани	85	92	7
Наземний, водний та повітряний транспорт	52	30	-23
Телекомунікації	95	24	-71
Транспортування, зберігання та сполучення	100	38	-62
Фінансове посередництво	86	86	0
Нерухомість	81	94	13
Комп'ютерні послуги	96	70	-26
Науково-дослідні та проектно-конструкторські роботи	87	81	-6
Сфера нерухомості та бізнесу	100	92	-8
Інша підприємницька діяльність	98	88	-10
Загалом	87	83	-5

Джерело: підрахунки WIFO з використанням даних EUROSTAT (New Cronos).

Вимірювання внутрішньо-галузевих ПІІ

Найвживанішим поняттям для емпіричного визначення внутрішньо-галузевих ПІІ є індекс внутрішньо-галузевих ПІІ (IIFDI), запропонований Норманом і Даннінгом (1984):

$$IIFDI = [1 - |O - I| / (O + I)] \times 100,$$

де O – фонд ПІІ за кордон країн, що не входять до EU15, а I – фонд зовнішніх ПІІ країн, що не входять до EU15. Альтернативно можна використовувати потоки ПІІ або реалізацію продукції іноземними філіями. Індекс IIFDI коливається в межах від 0 (немає) до 100% (повне) співпадання. Загальновідомо, що рівень IIFDI залежить від ступеня агрегування. Чим вищим є цей ступінь, тим вищими будуть показники.

Детальний розгляд широких галузевих груп показує, що в більшості галузей домінують внутрішньо-галузеві ПІІ. Рагмен (1995), Болдуїн та Оттавіо (2001) припускають, що галузі, які характеризуються високим рівнем внутрішньо-галузевої торгівлі, зазвичай є галузями з високим розміром внутрішньо-галузевих ПІІ. Однак розмір внутрішньо-галузевих ПІІ не є однако-вим у різних галузях. Обробна, хімічна, текстильна та деревообробна промисловість, сфера виробництва офісної техніки, комп'ютерів, відеозасобів реального часу та засобів зв'язку характеризуються тим, що їх внутрішньо-галузеві показники є вищими за середні. На відміну від цього, у сфері транспортних засобів внутрішньо-галузеві ПІІ є меншими, приблизно 64%. Для галузей, що не належать до обробної промисловості, таких як нерухомість, готелі та ресторани, фінансове посередництво чи інша підприємницька діяльність, НДДКР, торгівля та ремонтні послуги, характерна висока частка внутрішньо-галузевих ПІІ – 80% і більше.

Крім того, рівень внутрішньо-галузевих ПІІ у динаміці часу є доволі стабільним як в обробній промисловості, так і у сфері послуг. При визначенні стабільного рівня IIFDI в обробній промисловості значною мірою опираються на рівень внутрішньо-галузевої торгівлі. Однак спостерігається зниження розміру внутрішньо-галузевих ПІІ з часом у сфері транспортних засобів, гірничій промисловості, транспортуванні та зберіганні, телекомунікаціях, галузях виробництва та розподілу електроенергії, газу і води. Незважаючи на це, результати щодо рівня внутрішньо-галузевих ПІІ варто тлумачити з обережністю, оскільки розширення внутрішньо-галузевих ПІІ залежить від ступеня агрегування. Загалом, чим вищий ступінь агрегування, тим вищими є внутрішньо-галузеві показники.

Таблиця 6.

Показники внутрішньо-галузевих ПІІ країн EU15 за регіонами (2004)

	поза EU15	інші країни ОЕСР	10 нових країн-членів	інші країни
Сільське господарство і рибна промисловість	70	38	3	30
Гірнична промисловість і видобуток корисних копалин	40	73	6	9
Харчові продукти	79	86	6	-2
Текстильна та деревообробна промисловість	92	82	8	90
Хімічна промисловість та хімічні препарати	92	79	14	65
Нафтопродукти, хімічні препарати, вироби з гуми та пластику	81	95	24	43
Загалом металеві та механічні вироби	75	95	-2	28
Загалом офісна техніка, комп'ютери, відеозасоби реального часу, засоби зв'язку	82	79	3	-93
Загалом транспортні засоби та устаткування	64	85	1	24
Обробна промисловість	79	96	7	44
Електрика, газ та вода	32	60	1	26
Будівництво	38	77	8	2
Послуги загалом	88	99	17	76
Торівля та ремонтні послуги	87	93	-19	70
Готелі та ресторани	92	87	48	94
Наземний транспорт	77	201	3	16
Водний транспорт	35	90	66	-17
Повітряний транспорт	39	13	0	215
Загалом наземний, водний та повітряний транспорт	53	100	27	15
Телекомунікації	24	47	0	9
Транспортування, зберігання та сполучення	34	55	3	18
Грошове посередництво	49	63	6	37
Інші види фінансового посередництва	91	97	30	88
Фінансове посередництво	86	95	22	78
Нерухомість	94	79	22	86
Комп'ютерні послуги	70	81	75	36
Науково-дослідні та проектно-конструкторські роботи	81	90	-3	171
Сфера нерухомості та бізнесу	92	88	22	81
Інші види підприємницької діяльності	88	88	21	42

Джерело: підрахунки WIFO з використанням даних EUROSTAT (New Cronos).

Табл. 6 відображає обсяг внутрішньо-галузевої ПІІ діяльності окремо, як за галузями, так і за регіонами країн ОЕСР (які не входять до ЄС), що приймають інвестиції, NMS10 та інших країн (переважно таких, що розвиваються). Білатеральні внутрішньо-галузеві показники фонду ПІІ країн EU15 та країн ОЕСР (які не входять до ЄС) вказують на повний збіг обсягів інвестування в обробній промисловості та сфері послуг із внутрішньо-галузевими показниками, відповідно, 96% та 99%. Значний обсяг внутрішньо-галузевих ПІІ в індустріалізованих країнах із високою заробітною платою вказує на те, що при поясненні ПІІ за кордоном, близькість ринку є важливішим фактором, ніж витрати на виробництво. На противагу цьому, існує зовсім незначний збіг обсягів інвестування країн EU15 та нових країн-членів, вказуючи на те, що вертикальні ПІІ є важливим елементом ПІІ за кордон у ці країни.

У табл. 7 відображено коефіцієнт внутрішнього фонду країн EU15 та нових країн-членів у вигляді відсотка від доданої вартості. Рейтинг галузей за інтенсивністю ПІІ у нових десяти країнах-членах та у країнах EU15 є доволі подібним.

Таблиця 7.

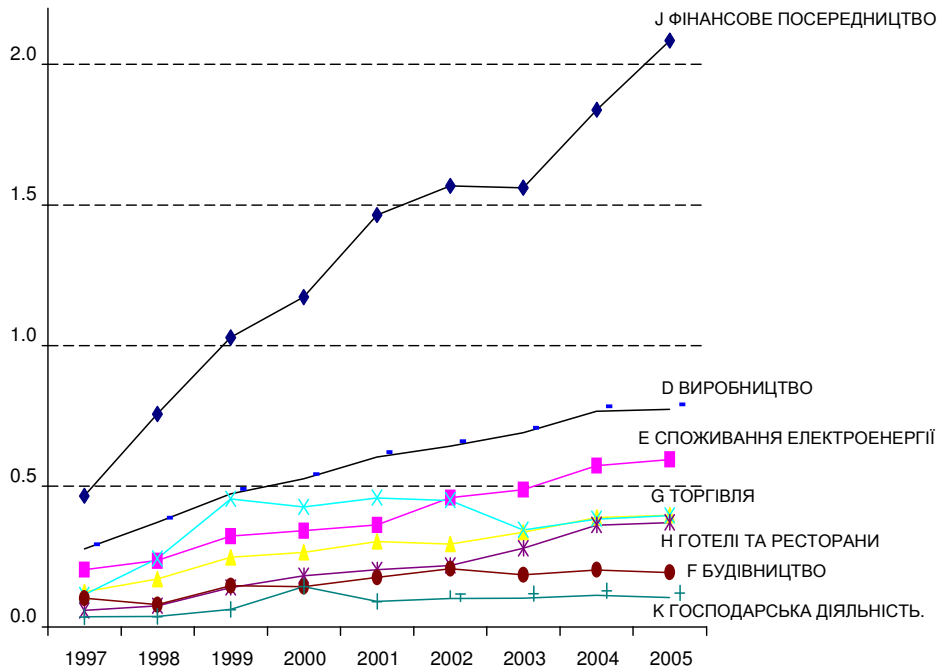
Фонд зовнішніх ПІІ як відсоток від доданої вартості у країнах, що не входять до EU15, та в 10 нових країнах-членах у 2004 році

	Intra + Extra EU15	Extra EU15	NMS 10
Сільське господарство і рибна промисловість	1	0	4
Гірнична промисловість і видобуток корисних копалин	95	40	15
Харчові продукти	44	19	74
Текстильна та деревообробна промисловість	35	15	50
Нафтопродукти, хімічні препарати, вироби з гуми та пластику	108	39	86
Металеві та механічні вироби	24	8	54
Офісна техніка, комп'ютери, відеозасоби реального часу, засоби зв'язку	29	9	43
Транспортне устаткування	42	17	149
Обробна промисловість	48	18	76
Електрика, газ та вода	35	6	60
Будівництво	3	1	12
Послуги загалом	82	27	61
Торгівля та ремонтні послуги	25	7	42
Готелі та ресторани	7	3	22
Транспортування, зберігання та сполучення	29	5	39
Фінансове посередництво	402	144	205
Загалом	52	18	46

Джерело: підрахунки WIFO з використанням даних EUROSTAT (New Cronos).

Рисунок 1.

**Динаміка росту коефіцієнта фонду зовнішніх ПІІ
відносно доданої вартості у 8 нових країнах-членах**

Джерело: підрахунки WIFO з використанням бази даних ПІІ WIIW.

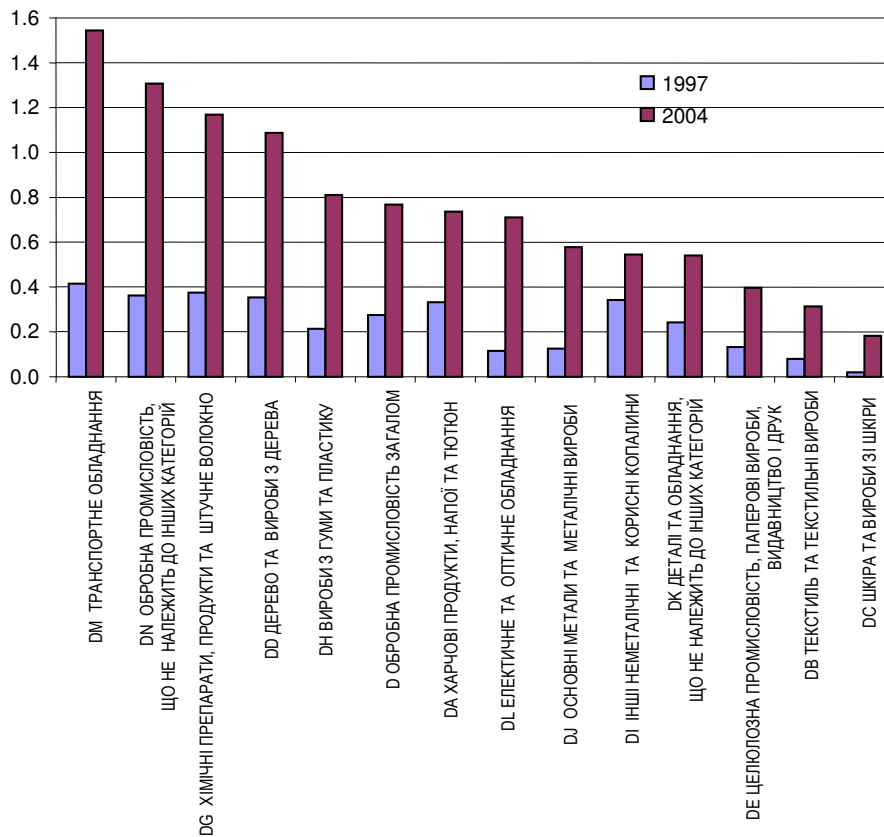
Рис. 1 ілюструє розвиток відношення коефіцієнта фонду зовнішніх ПІІ до доданої вартості у 8 нових країнах-членах загалом. Знову ж таки, збільшення зовнішніх ПІІ пояснюється збільшенням ПІІ у сферу фінансових послуг. В окремих секторах відношення ПІІ до доданої вартості протягом 1997–2005 рр. збільшилось більш ніж удвічі в усіх галузях (рис. 2).

У табл. 8 у вигляді відсотка від доданої вартості відображено рівень фондів зовнішніх ПІІ у країну та ПІІ за кордон по галузях країн, що не входять до EU15, порівняно з США. Ранжування галузей від галузі з найменш до галузі з найбільш інтенсивними ПІІ у США та EU15 є подібним. Найвищим відношенням фонду ПІІ за кордон до доданої вартості є у фінансовому секторі, а за ним – у гірничій промисловості, сфері транспортних засобів та харчових продуктів. Найнижче воно – у сфері торгівлі та ремонтних послуг, готельному та ресторанному бізнесі, будівництві та сільському господарстві. Це вказує на те, що при надходженні ПІІ за кордон специфічні фактори сектору є важливішими за специфічні фактори країни-інвестора. З точки зору відношення фонду зовніш-

ніх ПІІ до доданої вартості, Сполучені Штати випереджають EU15 в усіх галузях оборонної промисловості, окрім хімічної. Однак, для країн EU15 характерна вища інтенсивність зовнішніх ПІІ у бізнес та сферу фінансових послуг. Табл. 8 також відображає показник концентрації фонду ПІІ за кордон країн, що не входять до EU15 та США. Показники концентрації є наступними: 0,107 та 0,094, відповідно, у США та у країнах, що не входять до EU15. Це вказує на те, що рівень концентрації в США є подібним до наявного у країнах EU15. Однак коефіцієнт мінливості у EU15, у середньому, є нижчим, ніж у США, вказуючи на те, що фонди ПІІ розподілені по галузях рівномірно.

Рисунок 2.

Коефіцієнт фонду зовнішніх ПІІ відносно доданої вартості в обробній промисловості 8 нових країн-членів

Джерело: підрахунки WIFO з використанням бази даних ПІІ WIIW.

Таблиця 8.

Порівняння фондів зовнішніх ПІІ та ПІІ за кордон як відсотка
від доданої вартості у країнах, що не входять до EU15, та США (2004)

	за кордон		зовнішні		зовнішні та за кордон	
	США	Країни, що не входять до EU15	США	Країни, що не входять до EU15	США	Країни, що не входять до EU15
Сільське господарство і рибальство	0	1	2	0	2	1
Гірнична промисловість і видобуток корисних копалин	69	160	28	40	97	201
Харчові продукти	28	29	17	19	46	48
Текстильна та деревообробна промисловість	14	13	16	15	30	29
Хімічна промисловість	39	57	53	39	92	96
Електричне та оптичне обладнання	15	13	13	9	28	22
Транспортні засоби	24	37	31	17	55	54
Обробна промисловість	25	28	30	18	55	46
Електрика, газ і вода	6	31	16	6	22	37
Будівництво	1	3	1	1	2	4
Послуги	22	35	13	27	36	62
Торгівля і ремонтні послуги	11	9	15	7	26	16
Готелі і ресторани	7	4	7	3	15	7
Транспортування, зберігання та сполучення	3	20	10	5	13	25
Фінансове посередництво	43	192	31	144	75	336
Сфера нерухомості та бізнесу	27	14	3	17	30	31
Загалом	16	25	12	18	29	42
Коефіцієнт мінливості	1,17	0,73	1,31	0,68	1,35	0,74
Індекс секторальної концентрації	,107	,094				

Джерело: підрахунки WIFO з використанням даних EUROSTAT (New Cronos).

Визначення рівня секторальної концентрації

Секторальна концентрація зовнішніх ПІІ у ЄС вимірюється за допомогою індексу галузевої концентрації: $CI = \sum_{i=1}^n \alpha_{j,i}^2$, де n – кількість галузей, $\alpha_{j,i}$ – частка фонду зовнішніх ПІІ та ПІІ за кордон сектора i та країни j . Індекс перебуває в межах між 0 та 1, де 1 означає, що існує один сектор, який утримує загальний фонд ПІІ (Görg та Ruane, 2000).

Останні дві колонки містять інформацію про фонд зовнішніх ПІІ у країні та ПІІ за кордон, поділений на додану вартість. Індекс визначає інтенсивність глобальної інтеграції інвестицій на галузевому рівні. Фінансове посередництво, гірничо-промисловість та видобуток корисних копалин, хімічна промисловість, сфери транспортних засобів, харчових продуктів є найбільш глобалізованими галузями у ЄС. Варто зазначити, що ранжування галузей є подібним до чинного у США.

4. Секторальна модель ПІІ діяльності, що базується на даних про зайнятість

В обробній промисловості країн EU15 частка зайнятості, що перебуває під іноземним контролем, становить, у середньому, 19%. Однак існують значні відмінності між країнами (табл. 9, рис. 3). Частка іноземних філій у зайнятості в обробній промисловості є найвищою в Ірландії (41%) та Угорщині (38%)⁴. Частка зайнятості іноземних філій у нових країнах-членах є значно вищою, ніж у країнах, які не входять до EU15, однак нижчою, ніж в Ірландії та Швеції. Хоча й існує загальна модель по галузях, між ними все одно спостерігаються значні відмінності. Хімічна промисловість, транспортні засоби, електричні та оптичні прилади мають набагато більшу за середню частку зайнятості іноземних філій. А саме, при порівнянні даних щодо зайнятості та даних про фонд ПІІ сфера електро- та оптичного устаткування оцінюється як більш інтенсивна за ПІІ. З погляду зайнятості іноземних філій сфера послуг є менш міжнародно інтегрованою, ніж обробна промисловість.

⁴ Що стосується Угорщини, то дані про частку зайнятості зарубіжних філій у країні, що приймає інвестиції, у різних джерелах не є однаковими. За даними ОЕСР щодо зайнятості іноземних філій у сфері послуг, частка їх зайнятості в Угорщині становить 63%.

Таблиця 9.

**Частка зайнятості іноземних філій в економіці країни,
що приймає інвестиції, у % (2004 або останній доступний рік)**

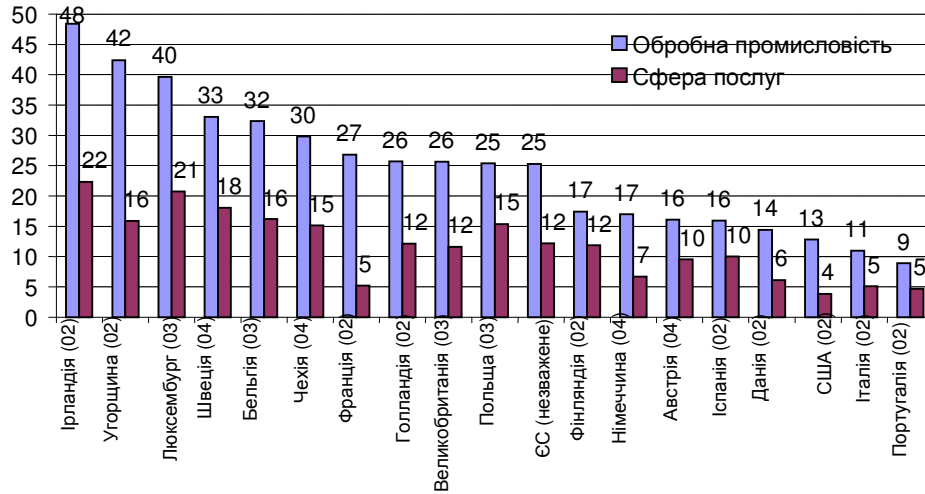
	EU15	Вибрані країни EU15		Вибрані нові країни-члени			
		Ірландія	Швеція	Чехія	Словенія	Угорщина	Польща
110/14 Гірнична промисловість і видобуток корисних копалин	9		15				
15/37 Обробна промисловість загалом	19	41	33	24	12	38	17
15/16 Харчові продукти, напої, тютюн	15	21	35	16	6	30	14
17/19 Текстиль, одяг, шкіра, взуття	11		20	16	9	28	10
20 Деревина та вироби з дерева	11	15	20	10	16	37	11
21/22 Паперові вироби на видавництво	14	25	27	23	14	23	18
23/25 Всі хімічні продукти	34	58	57	34	14	56	22
26 Неметалічні корисні копалини	18	14	48	24	11	37	19
27/28 Вироби з металу, основні та оброблені	15	19	48	15	10	22	9
29 Устаткування	24	39	29	21	22	42	13
30/33 Електричне та оптичне обладнання	32	70	39	39	16	60	33
34/35 Транспортні засоби	30	48	47	53	31	47	35
40/45 Електро-, газо- та водопостачання; будівництво	9		11	9	1	8	2
50/55 Торгівля, ремонтні послуги; готелі та ресторани	8		18	10	7	15	9
65/74 Фінанси, страхування, нерухомість, підприємницька діяльність	8		16	15	3	20	5

Примітки: незважене середнє за країнами ЄС. Дані за 2004 рік (або останній доступний рік).

Джерело: ЮНКТАД, NEW CRONOS, ОЕСР.

Рисунок 3.

**Зайнятість філій, що перебувають під іноземним контролем,
як відсоток від загальної зайнятості у 2004 році
(або останньому доступному році)**

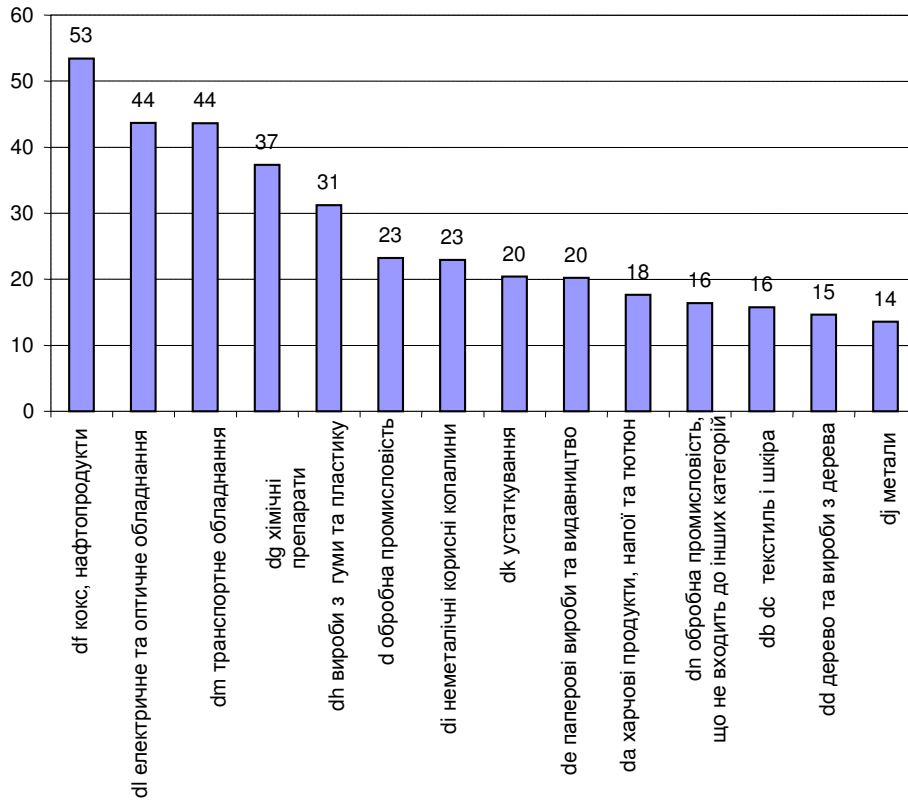
Примітка: Сфера послуг не включає NACE 75-93.

Джерело: ОЕСР 2006, ЮНКТАД, Німецький Національний Банк, ІТРС Швеція.

На рис. 4 відображено детальнішу інформацію щодо частки зайнятості іноземних філій у нових країнах-членах за секторами. Зайнятість іноземних філій становить більш ніж одну другу загальної зайнятості всередині країни у сферах обробки коксу та нафти та 44% загальної зайнятості всередині країни у сферах оптичного обладнання та транспортних засобів. Повертаючись до ПІІ за кордон, відношення зайнятості іноземних філій БНП, які розміщені на території країни-інвестора, до зайнятості на внутрішньому ринку є більшим в обробній промисловості, ніж у сфері послуг (рис. 5).

Рисунок 4.

Співвідношення зайнятості іноземних філій в економіці країни, що приймає інвестиції, та загальної зайнятості всередині країни у 3 нових країнах-членах, дані за 2004 рік (або останній доступний рік)

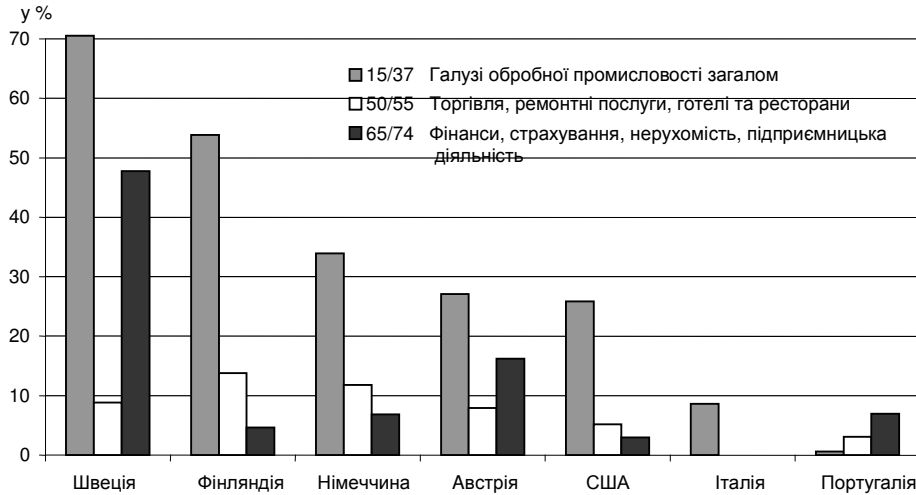

Примітка: 3 нових країни-члени: Чехія, Угорщина, Польща.

Джерело: дані ОЕСР ОЕСР про зайнятість іноземних філій у сфері послуг, ЮНКТАД.

Рисунок 5.

Коефіцієнт зайнятості іноземних філій БНП, які розміщені на території країни-інвестора, відносно зайнятості на внутрішньому ринку, 2004 рік (або останній доступний рік)

Примітка: Дані за 2004 рік (або останній доступний рік).

Джерела: ЮНКТАД NEW CRONOS, ОЕСР.

5. Висновки

Існує загальна думка, що ПІІ, даючи можливість отримувати спеціальні знання та впроваджувати нові технології, сприяють росту продуктивності. Через це й не дивно, що всі уряди в ЄС роблять кроки задля залучення ПІІ. Більш того, більшість урядів приділяють увагу певним цільовим галузям, у які вони б хотіли залучити ПІІ. Крім того, прибутки від ПІІ можуть і не бути рівними у різних галузях. В обробній промисловості зв'язки між іноземними філіями та внутрішньодержавними постачальниками будуть чіткіше вираженими, ніж у сфері послуг та/або у видобувній промисловості. Усі ці аргументи вказують на важливість секторального виміру при вивченні моделі ПІІ у ЄС. У даному дослідженні докладно розглянуто секторальну модель зовнішніх ПІІ у країну та ПІІ за кордон у Європейському Союзі.

Емпіричні результати дослідження можна узагальнити наступним чином:

- Протягом 1995–2005 рр. фонди ПІІ у країнах EU15 (зовнішні та за кордон) зростали швидше, ніж фонди країн, що не входять до EU15 в усіх галузях, окрім виробництва транспортних засобів. Це вказує на те, що ПІІ стали основним елементом інтеграційного процесу ЄС, а саме шляхом сприяння завершенню програми внутрішнього ринку.
- У ЄС, галузі промисловості значно відрізняються за рівнем інтерналізації з точки зору показників зовнішнього фонду ПІІ та фонду ПІІ за кордон. Сфера фінансових послуг, гірнична, видобувна, хімічна промисловість, сфера транспортних засобів мають найвищий фонд ПІІ як відсоток від доданої вартості. Однак фонди ПІІ зазвичай переоцінюють рівень інтерналізації виробництва, оскільки ПІІ набагато менш інтенсивно використовуються у фінансовому посередництві.
- Дані за іноземними філіями EU15 вказують на те, що значна частка продукції виробляється фірмами, які належать іноземним компаніям, а саме транспортні засоби, хімічні препарати та електроніка. Більш того, ранжування інтенсивності ПІІ за галузями у EU15 є подібним на чинні в США та нових країнах-членах. Безумовно, результати регресії вказують на те, що при визначенні коефіцієнту фондів ПІІ як відсотка від доданої вартості за галузями виробництва на міжгалузевому рівні вплив галузей виробництва є значно важливішим за вплив країн-інвесторів та країн, що приймають інвестиції.

Детальне дослідження секторальної моделі ПІІ у нових країнах-членах показує, що інтенсивність ПІІ за кордон є найвищою у сферах хімічних препаратів, транспортних засобів, електронного та оптичного обладнання. Цим галузям властиві вищі за середні вимоги щодо кваліфікованості працівників, що, у свою чергу, вказує на те, що закордонні філії, які займаються виробництвом цих продуктів, прагнуть залучити висококваліфіковану робочу силу.

Література

1. R. E. Baldwin and G. I. P. Ottaviano: Multiproduct multinationals and reciprocal FDI dumping, *Journal of International Economics*, Vol. 54, 2001, pp. 429-448.
2. B. Baltagi, P. Egger and M. Pfaffermayr: Estimating Models of Complex FDI: Are there Third Country Effects?, *Center for Policy Research*, forthcoming *Journal of Econometrics*, 2006.

3. R. Barrell and N. Pain: Domestic Institutions, Agglomerations and Foreign Direct Investment in Europe, *European Economic Review*, Vol. 43, 1999, pp. 925-934.
4. S.I. Brainard, A simple theory of multinational corporations and trade with a tradeoff between proximity and concentration, NBER WP 4269. 1993.
5. D. L. Carr, J. R. Markusen and K. E. Maskus: Estimating the Knowledge-Capital Model of the Multinational Enterprise, *American Economic Review*, Vol. 91, 2001, pp. 693-708
6. C.C. Coughlin, and E. Segev: Foreign Direct Investment in China: A Spatial Econometric Study , *The World Economy*, Vol. 23, 2000, pp. 1-23.
7. Deutsche Bundesbank: German Foreign Direct Investment (FDI) Relationships: recent Trends and Macroeconomic Effects, *Monthly Report*, September 2006, pp. 43.-58.
8. J. H. Dunning: *Multinational Enterprises and the Global Economy*, 1993, Addison-Wesley, Wokingham.
9. J. H. Dunning: The Eclectic Paradigm as an Envelope for Economic and Business Theories of MNE activity, *International Business Review*, Vol. 9, No. 2, 2000, pp. 163-190.
10. EC: *The EU Economy 2005 Review. Rising international Economic Integration. Opportunities and challenges*, 2005, European Commission.
11. K. Ekholm and K.-H. Midelfart-Knarvik, Determinants of FDI: the Evidence: In G. Barba-Navaretti and A. Venables, *Multinational firms in the World Economy*, Princeton University Press, chapter 6. 2004.
12. K., Ekholm R. Forslid and J. Markusen: Export-Platform Foreign Direct Investment, *Journal of the European Association*, 2007, forthcoming.
13. S. Farouk: A Note on Banking FDI in Emerging Markets: Literature Review and Evidence from M&A Data, 2004, International Finance Division, Bank of England.
14. H. Görg, and F. Ruane: European Integration and Peripherality: Lessons from the Irish Experience, *World Economy*, Vol 23, 2000, pp. 405-421.
15. P. Hartmann, A. Maddaloni and S. Manganelli: The Euro Area Financial System: Structure, Integration, and Policy Incentives, *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 19, No. 1, 2003, pp. 180-213.
16. J. R. Markusen: The Boundaries of Multinational Enterprises and the Theory of International Trade, *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 9, No. 2, 1995, pp. 169-189.
17. J. R. Markusen: Multinational Firms, Location and Trade, *World Economy*, Vol. 21, No. 6, 1998, pp. 733-756.

18. G. Norman, and J. Dunning: Intra-industry Foreign Direct Investment: Its Rational and Trade Effects, *Review of World Economics*, Vol. 120, No. 3, 1984, pp. 522-540.
19. L. Resmini, The Determinants of Foreign Direct Investment in the CEECs. New Evidence from Sectoral Patterns, *Economics of Transition*, Vol. 8, 2000, pp. 665-689.
20. M. Rugman: The Determinants of Intra-Industry Direct Foreign Investment , in: Asim Erdilek, editor, *Multinationals as Mutual Invaders*, 1985, London, Croom Helm.
21. M. J Slaughter: Host Country Determinants of US Foreign Direct Investment into Europe, in H. Hermann and R.E. Lipsey (eds.), *Foreign Direct Investment in the Real and Financial Sector of Industrial Countries*, Springer Verlag, Berlin, 2003, pp. 7-32.
22. United Nations Conference on Trade And Development (UNCTAD). Division on Investment, Technology, and Enterprise Development. various issues, *World Investment Report*, available: www.UNCTAD.org/
23. P. Walkenhorst: Economic Transition and the Sectoral Patterns of Foreign Direct Investment, *Emerging Markets, Finance and Trade*, Vol. 40, 2004, pp. 5-26.

Стаття надійшла до редакції 24 червня 2008 р.